

Klasiskie kanoni

Kanons, klasiskais raksts - dzjin (angl.jing) 經:

糸 zīds + 丵 aužamās stelles

vērpt zīda velkus, diegus

Pieci kanoni 五經 (*noteica Haņ dinastijas laikā*)

1. Pārmaiņu kanons 易經 [ji4 dzjin1]
2. Dziesmu kanons 詩經 [shi1 dzjin1]
3. Dokumentu kanons 書經 [shu1 dzjin1]
4. Rituālu pieraksti 禮記 [li3 ji4]
5. Pavasaru-Rudenu hronika 春秋 [chun1 qiu1]

**Vēlīnās Džou din.laiks: Pavasaru un Rudenu per.,
Karojošo valstu per.**

Daudzi meistari, simts skolas 诸子百家 [zhu1 zi3 bai3 jia1]

Simts skolas sacenšas debatēs 百家争鸣 [bai3 jia1 zheng1 ming2]

Simts ziedi vienlaicīgi plaukst 百花齐放 [bai2 hua1 qi2 fang4]

Sešas domātāju skolas 六家 [liu4 jia1]

(*saskaņā ar „Vēstures pierakstiem” 史记 [Shi3 ji4] no 1.gs.pmē.*)

1. Konfūcisma skola 儒家 [ru2 jia1]
2. Daoisma skola 道家 [dao3 de2 jia1]
3. (*Astroloģijas skola 阴阳家 [yin1 yang2 jia1]*)
4. Likumnieku skola 法家 [fa3 jia1]
5. Vārdu skola 名家 [ming2 jia1]
6. Moistu skola 墨家 [mo4 jia1]

Ķīnas trīs tradicionālo mācību vienotība 三教合一:

- Konfūcisms 儒 (ziemeļu elites sabiedrības morāles mācība)
- Daoisms 道 (dienvidu reģionu abstraktā visuma filozofija)
- Budisms 释 (religiski-filozofiska mācība no Indijas)

KONFŪCISMS 儒家 [ru2 jia1]

Galvenie pārstāvji

- Konfūcijs 孔子 [Kong3 zi3], 6.-5.gs.pmē.
- Mendzi 孟子 [Meng4 zi3], 4.-3.gs.pmē.

Četras grāmatas 四书 [si4 shu1]

(12.gs. noteica neokonfūcists Džu Sji 朱熹)

- [Konfūcija] apkopotās runas, 论语 [Lun2 yu3]
- Mendzi 孟子 [Meng4 zi3]
- Lielā mācība 大学 [Da4 xue2]
- Vidusceļš 中庸 [Zhong1 yong1]

Konfuciānisma galvenās idejas

Sešas prasmes 六艺 [liu4 yi4]

1. Uzvedības likumi 礼 [li3]
2. Mūzika 乐 [yue4]
3. Šaušana ar loku 射 [she4] vai zobena māksla 剑 [jian4]
4. Jāšana 御 [yu4]
5. Grāmatas / kaligrāfija 书 [shu1]
6. Matemātika 数 [shu4]

Četras pamatvērtības 四端 [si4 duan1]

- Savstarpējā harmonija 仁 [ren2]
- Pieklājības normas 礼 [li3]
- Taisnīgums/pienākums 义 [yi4]
- Zināšanas 智 [zhi4]

- Godbijība pret vecākiem 孝 [xiao4]
- Ģimene un valsts 家 [jia1] / 国家 [guo2 jia1]
- Lojalitāte 忠 [zhong1]
- Uzticība 信 [xin4]
- Debesu dēls, debesu mandāts, mandāta mainīšana 天子 [tian1 zi3] / 天命 [tian1 ming4] / 革命 [ge2 ming4]
- Teorijas par cilvēka raksturu:
 - Iedaba sākotnēji laba 性本善 [xing4 ben3 shan4]
 - Iedaba sākotnēji ļauna 性本恶 [xing4 ben3 e4]

Sabiedrības struktūra

Nosaukumu precizēšana 正名 [zheng4 ming2]

- Valdnieks izturas kā valdnieks 君君
- Padotie izturas kā padotie 臣臣
- Vecāki izturas kā vecāki 父父
- Bērni izturas kā bērni 子子

Piecas cilvēku attiecības 五伦 [wu3 lun2]

- Starp vecākiem un bērniem ir radniecīgas jūtas
- Starp valdniekiem un padotajiem ir taisnīgums un pienākums
- Starp vīru un sievu ir darbības jomu atšķirības

- Starp vecākajiem un jaunākajiem ir secības ievērošana
- Starp draugiem ir uzticība

Cēlais vīrs 君子 [jun1 zi3]

Niecīgais cilvēks 小人 [xiao3 ren2]

DAOISMA SKOLA 道家 jeb 道德家 [dao3 de2 jia1]

Pamatidejas:

dao4 道 – ceļš, visuma pamatprincips, dabas ritums

de2 德 – tikums cilvēkos

wu2 wei2 无为 – (darbība) bez darbības

zi4 ran2 自然 – dabiskums, vienkāršība

qi4 气 – dzīves elpa, enerģija

shui3 水 – ūdens, vismaigākais un vienlaicīgi visietekmīgākais spēks

3 galvenie darbi

- Daodedzjin 道德经 (4-3.gs.pmē.)
- Džuandzi 庄子 (3.gs.pmē.)
- Liedzi 列子 (1.gs.pmē. – 3.gs.mē.)

VĀRDU SKOLA 名家 [ming2 jia1]

Diskusiju centrā divas galvenās idejas:

- Formu 形[xing2] atbilstība nosaukumiem 名 [ming2]
- Nosaukumu 名[ming2] atbilstība realitātei 实[shi2]

Divi novirzieni:

- Baltā atdalīšana no izturīgā
- Līdzību un atšķirību vienotība

Galvenie pārstāvji:

- Den Sji (6.gs.pmē.)
- Hui Ši (3.gs.pmē.), 10 tēzes
- Gunsuņ Lun (2.gs.pmē.):
„Par balto zirgu” , „Par norādīšanu uz lietām”, „Par labo un kreiso”

LIKUMNIEKU SKOLA 法家[fa3 jia1]

Galvenās idejas:

- likums 法 [fa3]
- sods 刑 [xing2]
- atlīdzība 赏 [shang3]
- dabas likumsakarības 道 [dao4]

Trīs domātāju grupas:

- likuma (法 fa3) atbalstītāji.
Šan Jan 商鞅 (galvenais pārstāvis)
- valsts vadības prasmes (术 shu4) speciālisti;
Šeņ Buhai 申不害 (galvenais pārstāvis)
- varas, politiskās ietekmes (势 shi4) atbalstītāji.
Šeņ Dao 慎到 (galvenais pārstāvis)

Haņ Fei 韩非 3.gs.apvienoja visas šīs teorijas uzrakstīja likuma skolas galveno darbu „Haņ Feidzi” 韩非子

MOISMA SKOLA 墨家 [mo4 dzja1]

Galvenais pārstāvis **Mo Di** 墨翟 (4.gs.pmē.)

Svarīgākās idejas:

- Visaptveroša mīlestība 兼爱 [jian1 ai4]
- Visu cilvēku vienlīdzība
- Valdnieka izvēle (demokrātijas princips)
- Taupība
- Pret izšķērdību (pret mūziku, ceremonijām, sēru rituāliem)
- Lietderība, utilitārisms